

В. В. Козлова,

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, м. Суми

ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ ПЕРЛОКУТИВНИХ ІНТЕНСИФІКАТОРІВ МОРАЛЬНО-ВОЛІТИВНОГО ВПЛИВУ В АНГЛОМОВНОМУ ПАРЕНТАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена дослідженню особливостей функціонування перлокутивних інтенсифікаторів морально-волітивного впливу в англomовному парентальному дискурсі. Встановлено функціонально-прагматичні характеристики перлокутивних інтенсифікаторів підтримки мовленнєвого контакту й перлокутивних інтенсифікаторів стимулювання позитивної діяльності об'єкта впливу в англomовному парентальному дискурсі.

Ключові слова: перлокутивні інтенсифікатори, морально-волітивний вплив, перлокутивні інтенсифікатори підтримки мовленнєвого контакту, перлокутивні інтенсифікатори стимулювання позитивної діяльності об'єкта впливу, англomовний парентальний дискурс.

FUNCTIONAL PROPERTIES OF PERLOCUTIONARY INTENSIFIERS OF VOLITIONAL SPEECH IMPACT IN THE ENGLISH PARENTAL DISCOURSE

The article focuses on the functional properties of perlocutionary intensifiers of volitional speech impact in the English parental discourse. The English parental discourse is viewed as personality-centred interaction between parents and their children which refers to the domestic sphere of communication and has an informal character. The volitional speech impact is defined as verbal communicative actions of subject of influence, directed at behavioural sphere of object of influence to accomplish a change in his behaviour, guided by educational goals. To increase the efficiency of the volitional speech impact perlocutionary intensifiers are involved. In the English parental discourse perlocutionary intensifiers are viewed as contactive speech acts which aim at enhancing directive speech acts of different types that represent the pragmatic level of the volitional speech impact characterised by imperative illocution. Due to the functional objectives perlocutionary intensifiers of verbal contact maintenance and perlocutionary intensifiers of positive activity stimulation of object of influence are distinguished. Perlocutionary intensifiers of verbal contact maintenance provide the control over interaction by the subject of influence through attracting attention of the object of influence to the directive illocution of the utterance and by checking the understanding of the indirective illocution of the utterance. Perlocutionary intensifiers of positive activity stimulation of object of influence aim at commenting the utterance to enhance the volitional speech impact in the English parental discourse.

Key words: perlocutionary intensifiers, volitional speech impact, perlocutionary intensifiers of verbal contact maintenance, perlocutionary intensifiers of positive activity stimulation of object of influence, the English parental discourse.

ФУНКЦИОНАЛЬНОСТЬ ПЕРЛОКУТИВНЫХ ИНТЕНСИФИКАТОРОВ МОРАЛЬНО-ВОЛИТИВНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ В АНГЛОЯЗЫЧНОМ ПАРЕНТАЛЬНОМ ДИСКУРСЕ

Стаття посвящена исследованию особенностей функционирования перлокутивных интенсификаторов морально-волітивного воздействия в англomовном парентальном дискурсе. Установлены функционально-прагматические характеристики перлокутивных интенсификаторов поддержания речевого контакта и перлокутивных интенсификаторов стимуляции позитивной деятельности объекта воздействия в англomовном парентальном дискурсе.

Ключевые слова: перлокутивные интенсификаторы, морально-волітивное воздействие, перлокутивные интенсификаторы поддержания речевого контакта, перлокутивные интенсификаторы стимуляции позитивной деятельности объекта воздействия, англomовный парентальный дискурс.

Новітній ракурс осмислення мовних явищ є діючим інструментом для вирішення численних проблем, серед яких значне місце постає вивчення дискурсивних параметрів мовленнєвого впливу, способів його реалізації та засобів забезпечення ефективності. Мовознавчі студії, зосереджуючи увагу на дослідженні механізмів регулювання поведінки людини за допомогою мовлення, фокусують увагу на феномені мовленнєвого впливу в комунікативній лінгвістиці [7; 11; 12], дискурсології [9; 14], лінгвопрагматиці [3; 17], у межах теорії мовленнєвих актів [2; 4]. **Актуальність** роботи зумовлена необхідністю дослідження метакомунікативних висловлень, що сприяють ефективності мовленнєвого впливу в різних типах дискурсу, зокрема в англomовному парентальному дискурсі, який розглядаємо як особистісно орієнтовану комунікативну взаємодію батьків та дітей, що відбувається в сімейно-побутовій сфері спілкування.

Мовленнєвий вплив – вплив на індивідуальну та/чи колективну свідомість і поведінку, що здійснюється за рахунок мовленнєвих засобів [7]. Мовленнєвий вплив характеризується мотиваційною зумовленістю та цілеспрямованістю [11], наявністю певних немовленнєвих цілей [5], суб'єктно-об'єктними стосунками між комунікантами, що забезпечує регуляцію діяльності співрозмовника [3].

Кожен мовленнєвий акт, трьохрівнева структура якого представлена локуцією, іллокуцією та перлокуцією [10], передбачає вплив на адресата. Локуція (локутивний акт) – акт «говоріння», вимовлення та пропозиційний акт, що включає референцію та предикацію. Іллокуція (іллокутивний акт) – певна комунікативна інтенція, комунікативна мета, що надає висловленню мовленнєвої спрямованості. Перлокуція (перлокутивний акт) – результат мовленнєвого впливу, що інтенціонально досягає мовець, реалізуючи локутивний та іллокутивний акти [6; 10]. Тобто, у мовленнєвоактовій структурі вплив представлено перлокутивним актом – інтендованим мовленнєвим впливом на думки, почуття і вчинки адресата або третьої особи за допомогою локуції та іллокуції [4, с. 9]. Класифікація мовленнєвих актів за іллокутивною силою породжує таксономію мовленнєвого впливу [11]. Так з огляду на тип мовленнєвих дій в аспекті спонукальної іллокуції в англomовному парентальному дискурсі виділяємо морально-волітивний вплив – мовленнєві дії суб'єкта впливу, що спрямовані на поведінкову сферу об'єкта впливу з метою зміни його поведінкових переваг та переваг у межах вирішення завдань виховання. Цільова спрямованість морально-волітивного впливу передбачає спонукування до виконання фізичної, мовленнєвої, психічної дії шляхом вербалізації інтенції спонукування (локуція, іллокуція). Наявність в інтенції суб'єкта морально-волітивного впливу перлокутивної мети – зміна поведінково-діяльнісних аспектів об'єкта впливу, тобто коригування відхилень фактичних параметрів його діяльності від нормативних як таких, що схвалені сім'єю та суспільство, зумовлює залучення перлокутивних інтенсифікаторів.

Мета дослідження полягає у встановленні функціональних характеристик перлокутивних інтенсифікаторів морально-волітивного впливу в англomовному парентальному дискурсі. **Об'єктом** дослідження є висловлення, що функціонують в англomовному парентальному дискурсі в якості перлокутивних інтенсифікаторів, забезпечуючи ефективність морально-волітивного впливу. **Предмет** дослідження – функціонально-прагматичні характеристики перлокутивних інтенсифікаторів при реалізації морально-волітивного впливу в англomовному парентальному дискурсі.

Термін «інтенсифікатор» є похідним від інтенсивності та інтенсифікації. Інтенсивність тлумачиться як засіб посилення впливу мовної одиниці [16], як ситуативно зумовлена яскравість слова [15], як кількісний показник експресивності [13], як понятійно-прагматична категорія, що віддзеркалює градації ступеня прояву ознаки [1]. Інтенсифікація як показник ступеня посилення є кількісною характеристикою якісної (експресивної) сторони мови, є кількісним відображенням того, наскільки експресивне підноситься над предметно-логічним змістом висловлення [13, с.15]. Поняття «перлокутивні інтенсифікатори» застосовується для позначення метакомунікативних висловлень спрямованих на посилення інтендованого (планованого) перлокутивного впливу на адресата, що сприяє досягненню мовцем перлокутивної мети [4, с. 6]. Перлокутивні інтенсифікатори також розглядають як важливі текстоутворюючі елементи, що реалізуються на різних мовних рівнях та забезпечують прагматичну когерентність дискурсу [8, с. 197]. Метакомунікативний характер перлокутивних інтенсифікаторів зумовлено їх функціональним потенціалом регулювання процесу мовленнєвої комунікації на етапах встановлення, підтримування та переривання мовленнєвої взаємодії. Перлокутивні інтенсифікатори «реалізуються у якості різновиду фатичного акту – метакомунікативного мовленнєвого акту контактиву, що сприяє здійсненню інших мовленнєвих актів. Його мета полягає в оптимізації мовленнєвого контакту з адресатом шляхом коментування вербальної взаємодії» [4, с.6].

У нашому дослідженні перлокутивні інтенсифікатори розглядаємо як мовленнєві акти контактиви, які функціонують у комплексі з директивними мовленнєвими актами різних типів, що репрезентують прагматичний рівень морально-волітивного впливу в англomовному парентальному дискурсі. На основі аналізу фактологічного матеріалу виділяємо перлокутивні інтенсифікатори морально-волітивного впливу, що забезпечують підтримку мовленнєвого контакту та перлокутивні інтенсифікатори, що забезпечують стимулювання позитивної діяльності об'єкта впливу.

Перлокутивні інтенсифікатори підтримки мовленнєвого контакту передбачають здійснення контролю над інтеракцією суб'єктом морально-волітивного впливу шляхом привернення уваги об'єкта впливу та перевірки його розуміння.

Іллокуція непрямого спонування мовленнєвого акту директива, конвенціональним засобом вираження якого є розповідні еліптичні структури, підсилюється перлокутивним інтенсифікатором привернення уваги, що семантизує заклик до концентрації на акустичному сприйнятті мовлення адресанта і знаходиться у препозиції до директиву:

«Now you listen to me, my girl.» She folded her cashmere arms on the table and leaned forward. «You go straight back where you belong, before this situation gets out of hand» (C. Alliott, p.205).

Привернення уваги адресата забезпечується також контактивами, що спрямовані на коментування як майбутніх мовленнєвих дій суб'єкта впливу, так і бажаної реакції об'єкта морально-волітивного впливу і репрезентовані простими розповідними реченнями з дієсловом волевиявлення:

«I want to ask you something. Honestly. And I want you to answer me.» There had been a tenuous peace between the two men in the past two weeks, thanks to efforts on Tana's part, and Harrison had been enjoying the fruits of it (D. Steel, p.245).

Дієвість перлокутивних інтенсифікаторів, що представлені контактивами коментування, підвищується у постпозиції до низки непрямих директивів, представлених питальними, стверджувальними структурами в повній та еліптичній формі:

«Melanie, Abigail and Daniel!» yelled Leonie. «Why is this house such a pit? It's your turn to tidy up. Twenty minutes each, that's all I'm asking for» (C. Kelly, p. 437).

Перевірка розуміння спонукальної іллокуції непрямого директива у формі розповідного речення з модальним дієсловом здійснюється суб'єктом впливу через встановлення зворотного зв'язку, який забезпечується контактивом з номінацією об'єкта впливу. Мовленнєвий акт контактив, представлений еліптичною конструкцією, супроводжує прескриптивний директив, що містить каузацію дії. Суб'єкт впливу вдається до каузації свого розпорядження, повідомляючи про наслідки невиконання інструкції:

Kate was saying, «You see, dear, Cathleen is very fond of Rodney, and she blames us for taking him away from her. So you must try and take no notice of the things she says, because it would upset Rodney if he thought there was bad feeling between you. You understand?» Yes, Mam» (C. Cookson, p. 21).

Специфіка мовленнєвого впливу в англomовному парентальному дискурсі зумовлює право батьків як суб'єктів впливу стимулювати та корегувати поведінку дитини у відповідності з власними уявленнями про норми поведінки в суспільстві, що виявляється у егоцентрованому характері висловлень, зокрема, і при залученні перлокутивних інтенсифікаторів стимулювання позитивної діяльності об'єкта морально-волітивного впливу. Егоцентровані перлокутивні інтенсифікатори стимулювання позитивної діяльності вживаються у препозиції до непрямого директива і передають наполегливість суб'єкта впливу при вербалізації спонукальної інтенції:

«Get hold of yourself.» Jean waited for a moment, and then said, «I think you should come home for the holidays, Tan, especially if you're going to spend them around the hospital with that boy» (D. Steel, p. 210).

Ефективність мовленнєвого впливу забезпечується також послідовним залученням низки перлокутивних інтенсифікаторів різної функціональної спрямованості. Так перлокутивний інтенсифікатор підтримки мовленнєвого контакту, представлений звертанням та формальним проханням суб'єкта впливу про дозвіл надати пораду, вживається з метою підготовки об'єкта впливу до декодування непрямої іллокуції наступного директивного мовленнєвого акту. А перлокутивний інтенсифікатор стимулювання позитивної діяльності, до складу якого входить емфатичне дієслово, акцентує необхідність зміни поведінки об'єкта впливу:

«Then, darling, let me give you a little advice.» Gwen said, lowering her voice. «I do think it's unwise to be seen so openly and so frequently with Edward. You are a very beautiful woman and Mary, though very nice, is not. The family are not totally happy about the marriage; but, whatever happens, I would hate you to play any part in taking Edward away from Mary. There I've said it! You'll be annoyed with me I know; but watching you this morning...» (N. Thorne, p. 63).

Таким чином, реалізації морально-волітивного впливу в англomовному парентальному дискурсі сприяють перлокутивні інтенсифікатори підтримки мовленнєвого контакту та перлокутивні інтенсифікатори стимулювання позитивної діяльності об'єкта впливу, представлені метакомунікативними контактивами привернення уваги, коментування та перевірки розуміння спонукальної іллокуції.

Перспективу подальших досліджень становить аналіз функціональних характеристик перлокутивних інтенсифікаторів раціонально-інформативного та морально-емоційного впливу в англomовному парентальному дискурсі.

Література:

1. Безрукова В. В. Інтенсифікація і інтенсифікатори в мові і мові : дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.04 / Безрукова Вера Вікторівна. – Воронеж, 2003. – 222 с.

2. Безугла Л. Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі : [монографія] / Лілія Ростиславівна Безугла. – Харків, 2007. – 332 с.
3. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / Оксана Сергеевна Иссерс. – М. : КомКнига, 2008. – 288с.
4. Криворучко С.І. Лінгвопрагматичні властивості перлокутивних оптимізаторів у сучасному німецькомовному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / С. І. Криворучко. – Харьков, 2011. – 21 с.
5. Леонтьев А. А. Психология общения / Алексей Алексеевич Леонтьев. – М. : Смысл, 1999. – 365 с.
6. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / Михаил Львович Макаров. – М. : ИТГК «Гнозис», 2003. – 280 с.
7. Паршин П.Б. Речевое воздействие : основные формы и разновидности / П. Б. Паршин // Рекламный текст. – М., 2000. – С. 55–75.
8. Прокопенко А.В. Використання перлокутивних інтенсифікаторів у політичному інтерв'ю та їх переклад / А. В. Прокопенко // Філологічні трактати. – 2010. – Т. 2, № 3. – С. 194–198.
9. Седов К. Ф. Дискурс как суггестия : Иррациональное воздействие в межличностном общении / Константин Федорович Седов. – М. : Лабиринт, 2011. – 336 с.
10. Серль Дж. Р. Что такое речевой акт / Дж. Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17. – С. 151–169.
11. Стернин И. А. Введение в речевое воздействие / Иосиф Абрамович Стернин. – Воронеж, 2001. – 252 с.
12. Тарасов Е. Ф. Речевое воздействие: методология и теория / Е. Ф. Тарасов // Оптимизация речевого воздействия : [под. ред. Р.Г. Котова]. – М. : Наука, 1990. – С. 5–18.
13. Туранский И. И. Семантическая категория интенсивности в английском языке / Иван Иванович Туранский. – М. : Высшая школа, 1990. – 173 с.
14. Чернявская В. Е. Дискурс власти и власть дискурса : проблемы речевого воздействия / Валерия Евгеньевна Чернявская. – М. : Наука, 2006. – 136 с.
15. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка : Изд. 2-е, испр. и доп. / Виктор Иванович Шаховский. – М. : УРСС, 2008. – 208 с.
16. Шейгал Е. И. Интенсивность как компонент семантики слова в современном английском языке : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Е. И. Шейгал. – М., 1981. – 26с.
17. Шелестюк Е. В. Речевое воздействие : онтология и методология исследования : дис. ... доктора филол. наук: 10.02.19 / Шелестюк Елена Владимировна. – Челябинск, 2009. – 299 с.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Alliot C. Not That Kind of Girl / C. Alliot. – BCA, 2005. – 438 p.
2. Cookson C. Kate Hannigan's Girl / C. Cookson. – Corgi Books, 2001 – 350 p. 3. Kelly C. Someone Like You / C. Kelly. – Harper Publishers, 2001. – 677 p.
4. Thorne N. Bird of Passage / N. Thorne. – Harper Publishers, 1994. – 400 p.
5. Steel D. Full Circle / D. Steel. – A Dell Book : New-York, 1989. – 447 p.

УДК 811. 111'38:82

А. Б. Козловская,

Украинская академия банковского дела, г. Сумы

ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ФУНКЦИИ ПОВТОРОВ В ИНФОРМАЦИОННЫХ ГАЗЕТНЫХ ТЕКСТАХ

В статье рассматриваются прагматические функции повторов в информационных газетных текстах. Избыточность, представленная в анализируемых текстах разноуровневым повтором, относится к числу прагматически отмеченных свойств сообщения, поскольку адресант стремится не только экономно использовать лингвистические средства, но и гарантировать надежность передачи информации. Повтор обеспечивает связность в газетных текстах, фокусирует внимание на предмете сообщения, способствует произвольному запоминанию информации и ее сохранению в долговременной памяти.

Ключевые слова: повтор, текст, информация, избыточность, информационный газетный текст.

ПРАГМАТИЧНІ ФУНКЦІ ПОВТОРІВ В ІНФОРМАЦІЙНИХ ГАЗЕТНИХ ТЕКСТАХ

У статті розглядаються прагматичні функції повторів в інформаційних газетних текстах. Надмірність, представлена в аналізованих текстах різнорівневим повтором, належить до прагматично відмічених властивостей повідомлення, оскільки адресант прагне не лише економічно використовувати лінгвістичні засоби, але і гарантувати надійність передачі інформації. Повтор забезпечує зв'язність в газетних текстах, фокусує увагу на предметі повідомлення, сприяє запам'ятовуванню інформації і її збереженню в довготривалій пам'яті.

Ключові слова: повтор, текст, інформація, надмірність, інформаційний газетний текст

PRAGMATIC FUNCTIONS OF REPETITIONS IN NEWSPAPER INFORMATIONAL TEXTS

The article deals with pragmatic functions of repetitions in newspaper informational texts. Repetition of different levels as the manifestation of redundancy is regarded as pragmatically marked characteristic of texts under analysis because an addresser wants not only to use linguistic means economically but also to guarantee the reliability of transmitting information. Lexical repetition, i.e. the repetition of words/word-combinations provides coherence of newspaper informational text binding its fragments in a single unit. Synonyms within the framework of synonymous repetition explain, specify the basic concept and contribute to differentiation of meanings. Moreover, the variety of lexical arrangement diminishes the monotony of newspaper informational texts. The combination of lexical and synonymous repetitions gives the possibility to build an accurate, logical, informatively saturated text. Repetitions of morphemes contribute to the informational capacity of the text under analysis. Syntactical repetition facilitates the standard arrangement of the text which in turn results in optimal conditions for perception of the great deal of information. Graphic repetition provides the clear and comfortable representation of factual information. Repetition provides coherence in newspaper informational texts, focuses on the subject of report, contributes to automatic remembering of information and its saving in long-run memory.

Keywords: repetition, text, information, redundancy, newspaper informational text.

Текст определяется как динамическая единица высшего порядка, как речевое произведение, обладающее признаками связности и цельности – в информационном, структурном и коммуникативном плане. Информационные газетные тексты находятся в сфере особого внимания лингвистов благодаря усилению и расширению влияния СМИ и новых информаци-